

го технічного університету. Серія: економічна. — Випуск 89-3. — Донецьк: ДонНТУ, 2005. — 200 с.

5. *Jackson, Gregory and Miyajima, Hideaki*, Varieties of Capitalism, Varieties of Markets: Mergers and Acquisitions in Japan, Germany, France, the UK and USA (June 2007). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1012210>

6. Нормативно-правовое регулирование слияний и поглощений (M&A) за рубежом // Слияния и Поглощения. — 2003. — № 7.

7. *Филобок Н.Б.* Трансграничные слияния и поглощения с участием японских компаний: влияние институциональных изменений // Вестник ДВО РАН. — 2006. — № 6.

8. *Kataly, Ahmed*. Trends and Determiners of Mergers and Acquisitions in developing countries in the 1990s. <http://eurojournals.com/finance.htm>

9. *Мельник В.П.* Взаємні очікування суб'єктів господарювання в системі детермінант їх поведінки // Проблемы современной экономики и институциональная теория / Под ред. В.В. Дементьева, Р.М. Нурева. — Донецк: ДонНТУ, 2008. — С. 235—244.

10. *Носова О.В.* Проблемы формирования институциональной системы корпоративного управления в Украине. // Проблемы современной экономики и институциональная теория / Под ред. В.В. Дементьева, Р.М. Нурева. — Донецк: ДонНТУ, 2008. — С. 155—164.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2010 р.

С. Ю. Івашина, канд. екон. наук, доцент,
Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ

АНОТАЦІЯ. Обґрунтовано взаємозв'язок соціокультурних факторів та інституціоналізації соціокультурних взаємодій на розвиток інституту власності. Акцентовано увагу на те, що формування інституту «влада — власність» відбувається під впливом соціокультурних факторів, які відображають історичні традиції соціокультурного розвитку країни. Соціокультурні фактори створюють певні труднощі для захисту права власності, оскільки загроза невмотивованого використання потенціалу насильства з боку гаранта власності не суперечить соціокультурним традиціям суспільства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Інститут власності, права власності, інституту «влада — власність», соціокультурні фактори.

Соціокультурні особливості українського суспільства є результатом саморозвитку та взаємодії існуючих соціальних структур з тими елементами суспільних відносин, інститутами і цінно-

стями, які з'явилися в останні роки, а також у більш широкому контексті — як результат взаємодії з іншими соціокультурними потоками сучасності.

Проблема взаємодії соціокультурних факторів та економічного розвитку давно цікавить учених. Ще на початку ХХ ст. німецький соціолог М. Вебер писав про значення протестантської етики для генезису капіталізму в Європі, сьогодні існує багато робіт, які так чи інакше торкаються цієї проблематики [1]. Дійсно, реальні зв'язки між соціокультурними інститутами та економічним розвитком є неоднозначними. В періоди переламних змін соціокультурні інститути можуть бути тісно пов'язані з інноваційними процесами, сприяючи розвитку та одночасно гальмувати його. Успадковані від минулого соціокультурні інститути, в одних випадках, використовуються для закріплення інновацій, а в інших створюють перепони для них і зберігають найгірші зразки традиціоналізму. Разом з тим, економічний розвиток та інновації виконують важливі соціальні функції — знищують нестійкі соціокультурні інститути та рельєфно виділяють більш стійкі соціокультурні форми.

На сьогодні одна з найбільш актуальних і складних задач наукового аналізу взаємодії соціокультурних і економічних форм полягає у встановленні зв'язків між соціокультурною динамікою та інституціональними змінами в економічних відносинах. У даній статті розглянуто лише одну із ліній розвитку в цій сфері — взаємозалежність соціокультурного розвитку та розвитку інституту власності.

Аналіз останніх публікацій і досліджень доводить, що проблемі впливу соціокультурних факторів на інститути в економічних відносинах приділена певна увага в роботах економістів і соціологів. Зазначена проблема відображена переважно в роботах науковців, які займаються питаннями соціалізації та соціального розвитку: О. Грішнєвої, Г. Задорожного, І. Каленюк, Ю. Латова, Ю. Петрушенка, В. Тарасевича, С. Тютюнникової та ін. [2—7].

Проблеми розподілу прав власності, формування та розвитку інституту «влада — власність» та впливу інститутів соціальної сфери на еволюцію інституту власності розглянуті в роботах І. Булеєва, М. Гордон, Ю. Кіндзерського, Н. Плискевича, Р. Пустовійта, С. Циреля та ін. [8—13].

Разом з тим, значно менша увага з боку прихильників інституціональної теорії приділена впливу соціокультурних чинників на розвиток інституту власності. Саме це визначило мету даної статті, яка полягає у визначенні впливу інститутів соціокультур-

ної сфери на розвиток відносин власності в Україні, зокрема інституту «влада — власність».

Інститут власності в Україні характеризується складною соціально-економічною, культурно-історичною, соціально-психологічною, ментальною, соціополітичною природою. Він забезпечує накопичення, зберігання та реалізацію інформації на основі нелінійної взаємодії з нестійким економічним, політичним і соціальним середовищем. Тому беззаперечним стає той факт, що інституціональні зміни відбуваються під впливом економіко-неекономічних взаємодій, які можуть привести до змін у відносинах власності.

Інституціональні перетворення у відносинах власності пов'язані зі становленням соціальних інститутів, які забезпечують або не забезпечують поглиблення демократизації суспільства, посилення громадського контролю і громадських ініціатив. Можливість функціонування таких інститутів визначається зростанням самосвідомості та ініціативності населення, відповідною зміною ступеня його довіри до держави та її інститутів і соціокультурним розвитком.

Соціокультурний розвиток ми розглядаємо як відносно самостійний пласт суспільної динаміки, пов'язаний з економічним розвитком через сферу матеріальної культури, з одного боку, та ставленням людей даної культури до праці й набором трудових якостей працівників, з іншого. Не підлягає сумніву сильний уніфікуючий вплив з боку сучасних глобальних інститутів на окремі риси соціокультурного обличчя українського суспільства. Разом з тим воно відображає значний вплив деіндустріалізації країни та відповідних інституціональних зрушень, які мають власну логіку та відбуваються на основі певних закономірностей у змінах відносин власності та перерозподілу прав власності, вивчення яких залишається актуальною і в багатьох аспектах невирішеною задачею.

На розвиток інституту власності також впливають соціокультурні фактори та інституціоналізація соціокультурних взаємодій. Соціокультурні інститути забезпечують економічну активність громадян безпосередньо в економічній сфері, можливість розробки та прийняття відповідного економічного законодавства, оптимального ступеня регулювання підприємницької діяльності з боку держави, відповідного характеру податкової системи тощо. Ці інститути так чи інакше впливають на загальний рівень транзакційних витрат у країні, величина яких — це найбільш загальна характеристика ефективності розподілу прав власності.

Соціокультурні установки громадян беззаперечно можуть розглядатися як важливий чинник вибору й формування тієї чи іншої моделі економічного розвитку. Прикладом тому є розвиток Японії, Південної Кореї, Китаю та інших країн, які змогли використати свої національні соціокультурні традиції в процесі модернізації економік і виробити нові соціокультурні настанови, які відповідають вимогам інноваційного розвитку. Економічний розвиток багато в чому залежить від того, наскільки люди схильні до підприємництва, як вони реагують на відсутність роботи, низький рівень життя, інші соціальні проблеми, наскільки вони можуть об'єднатися навколо ідеї модернізації країни та ін. Це доводить, що основна роль в інституціональних змінах належить рішучим та свідомим діям багатьох економічних суб'єктів, які реагують на наявні зміни залежно від власних інтересів. У різних соціокультурних умовах колективний ефект взаємодії суб'єктів господарювання може погашатися й не мати продовження в одних випадках, і приводити до переструктуризації системи в інших. Однак свобода вибору на всіх рівнях функціонування інституціональної системи завжди залишається за суб'єктами господарювання і обмежена лише можливостями розвитку системи та синергетичними ефектами, в тому числі соціокультурних взаємодій, що виникають у суспільстві.

Важливою метою соціально-культурного розвитку стає негайна потреба об'єднання соціально-дезінтегрованого суспільства. На нашу думку, сьогодні єдиним швидким та реально відкритим шляхом досягнення зазначеної мети є об'єднання суспільства через державу. На цьому шляху мають вирішуватися окремі актуальні задачі соціокультурного розвитку, однак цього не відбувається, якщо не приймаються свідомі зусилля з розвитку ініціативи, самодіяльності, самоорганізації людей, то індивідів поглинає держава, яка може представляти дійсний або мнимий суспільний інтерес. Останній полягає у відстороненні від власності значної кількості людей і формування на цій основі різного роду економіко-політичних угруповань, які не лише концентрують власність, а й формують інституціональні умови її реалізації та створюють соціокультурний контекст, несумісний з інноваційним економічним розвитком. У таких умовах держава не зацікавлена розширювати межі спільноти, до якої належить індивід, змінювати чітко підпорядкування його функцій наперед визначеними функціям, характер підключення до соціальної активності, способи соціалізації й засвоєння цінностей та заборон. Більш ефективним інтегратором суспільства ми вважаємо інститут гро-

мадянського суспільства, який відкриває найширший простір виявленню протилежностей та співпадінню інтересів різних соціальних груп і який є несумісним із існуванням зазначених політико-економічних угруповань. На нашу думку, інститут громадянського суспільства є одним із показників соціокультурного розвитку в трикутнику індивід — спільнота — держава. Саме цей інститут дозволяє забезпечити такий перерозподіл власності, який може задовольнити дійсний суспільний інтерес.

Соціокультурні досягнення кейнсіанської епохи довели, що розв'язання складних соціальних та економічних проблем може бути забезпечено державою як центральною ланкою механізму, що визначає спрямування економічного розвитку. Держава породжена тим соціальним середовищем, яке вона намагається модернізувати. Погляди, установки, ціннісні орієнтації цього середовища вона відтворює у своїй соціально-економічній діяльності. Намагаючись виражати загально-національні інтереси вона виступає з власними специфічними устремліннями, що представляють ще один приватний інтерес. Мова йде про інтереси самої правлячої спільноти, що в концентрованому вигляді відображають її соціальну природу. Ступінь відносної самостійності груп, які здійснюють державну владу й персоніфікують прийняття державних рішень по відношенню до їх контрагентів, є значною та показує тенденцію скоріше до збільшення, ніж до зменшення. В основі цього процесу знаходяться тенденції радянської соціокультурної історичної традиції централізаторсько-бюрократичних устремлень та слабкої протидіючої історичної тенденції громадянського суспільства. Відповідно до цієї традиції відбувся перерозподіл власності в пострадянських країнах, причому централізаторські устремління державної бюрократії набули нової форми, вдало описаної в термінах інституту «влада — власність».

Поняття «влада — власність» широко використовується в літературі для характеристики соціально-економічних і політико-правових відносин, які сформувалися в останні роки в Україні [6, с. 268; 13, с. 119—122]. М. Плісевич визначає «владу — власність» як інститут власності, за якого доступ до ресурсів залежить від належності суб'єкта до державної ієрархії [11, с. 119]. На думку Ю. Кіндзерського, інститут «влада — власність» виступає інституціонально-культурологічною особливістю відносин власності в країні, симбіозом якого є фактичне злиття інституту власності з інститутом влади. Формування інституту «влада — власність» відбувалося внаслідок особливого трансформування відносин власності, неоднакових умов їх виникнення і набуття

прав власності різними верствами населення. Якщо велика власність дісталася у спадок від колишньої системи, то середня й мала утверджувалася завдяки праці своїх власників; якщо велика власність була приватизована фактично шляхом роздавання й розподілу між представниками колишньої номенклатури та директорату, то середня й мала утверджувалися завдяки праці своїх власників, які не мали відношення до влади [10, с. 5, 8].

Виникнення та розвиток у країні інституту «влада — власність» на основі олігархічних фінансових і корпоративних угруповань відбулося в умовах державного стимулювання та протекціонізму, що мають складний, стійкий та всепроникаючий характер і надають певну специфіку відносинам власності. Вони глибоко проникли в тканину економіки, перетворилися в основу її внутрішньої структури, підкорили систему державного регулювання логіці власного розвитку. Разом з тим вони не здатні виконувати системоутворюючу роль при формуванні інноваційної моделі розвитку на основі відповідного перерозподілу прав власності. Особливістю соціокультурного життя стають розвинуті сімейні та клієнтальні зв'язки, які стають джерелом багатства, влади і поваги.

На думку М. Пліскевича, система «влада — власність» може бути представлена як взаємодія сукупності елементів, у кожному з яких як основне вбудовано одне з протилежних начал: «розподіл — обмін», «диктатура — демократія», «закон — звичай, заснований на підкоренні сильному», «патерналізм — індивідуалізм». Важливими компонентами даної сукупності є рівень соціальної напруги і такий рівень соціокультурного розвитку, на якому відбувається розуміння людьми причин їх відсторонення від власності, незадовільного становища та шляхів його подолання. Усі зазначені компоненти М. Пліскевич подає як вектори в системі координат, у якій економіка й політика розглядається як альтернатива конкуренції та монополії, а соціокультурний аспект — у вигляді протистояння традиціоналізму та лібералізму. Причому запропонований набір векторів у своїй сукупності відображає не об'єктивні процеси, а їх суб'єктивне сприйняття. Якщо в суспільстві всі названі вектори в системі координат ринкової системи або системи «влада — власність», то це відображенням стійкості конструкції, якщо вектори розміщуються по діагоналі цього умовного квадрата, вона не є стійкою [11, с. 122].

На сьогодні підсумковий вектор знаходиться в зоні дії системи «влада — власність». Інституціоналізація такої системи, яка відбувається в країні, — це створення умов для існування проміж-

ної, кризової форми, що відображає занепад державних інститутів та розвиток корупції, забезпечує панування бюрократії і постійну боротьбу різних олігархічних угруповань за перерозподіл сфер впливу та контроль над фінансовими потоками.

Політичні інститути часто надають владу групам, які, очевидно, не зацікавлені в розгалуженій системі захисту прав власності. Лідери політико-олігархічних угруповань, які здобувають перемогу цілком демократичними методами політичної боротьби, використовують владу для отримання та максимізації ренти. Фактами рентних відносин є розходження між ринковими і державними цінами, субсидії, кредити за заниженими процентними ставками в державних кредитних установах, нецільове використання коштів державного бюджету, податкові пільги та неплатежі, використання асиметричної інформації, особливе відшкодування податку на додану вартість тощо. Ці факти свідчать про незавершеність й непослідовність інституціональних реформ.

Рентоорієнтована поведінка економічних суб'єктів призводить до формування економіки, яка одночасно є неконкурентною і не контролюється державою. Модель такої економіки досить заплутана, оскільки впливові політичні угруповання перебувають у стані перманентної боротьби за владу для перерозподілу ресурсів на свою користь. За таких обставин інституціональні правила набувають характеру рентоорієнтованих, тому що створюються для максимізації доходів тих суб'єктів, які їх започатковують, і стають примусовими формальними інститутами. Виникає ситуація взаємодії між агентами, за якої агент А (суб'єкт влади) змушує нести витрати агента В (об'єкта влади) не на свою користь. Суть примушення полягає в тому, що в разі відмови від підпорядкування суб'єкт влади створює такі надмірні витрати для об'єкта влади, яких не можна уникнути, скоротити або компенсувати, діючи в альтернативний підпорядкуванню спосіб. Величина та доцільна форма витрат підпорядкованості, які об'єкт влади готовий нести на користь її суб'єкта, характеризують міру влади агента А над агентом В. У такому разі суб'єкт влади покладає трансакційні та виробничі витрати, які здійснює для максимізації заходу, на об'єкти влади [12, с. 20; 14, с. 55]. Саме цим можна пояснити той факт, що трансформація інституту власності в Україні не вирішила проблему створення ефективного власника.

Для визначення ефективного власника потрібна диференціація поняття ефективності власності, оскільки ефективність для різних економічних суб'єктів може бути різною. При цьому взаємовідносини суб'єкта та об'єкта влади можуть бути ефективними за

умови існування в країні відповідного політичного, ідеологічного, соціокультурного налаштування всього суспільства, чого в Україні до останнього часу не спостерігається.

Зміна форм власності, яка відбувається в країні протягом останнього десятиліття, призводить до формування прошарку нових приватних власників і розвитку інституту підприємництва. Особливу роль у неефективній реалізації приватної власності відіграє політизація існуючої системи власності, її утвердження та підтримка. Політична боротьба в Україні використовується переважно з метою зміни владної ієрархії для подальшого перерозподілу власності, тому рейдерські захоплення об'єктів власності та усунення конкурентів з боротьби стали поширеним явищем [10, с. 8]. При цьому зміна форм власності з державної на недержавну через приватизацію з одночасною лібералізацією господарської діяльності призвела до вивільнення потенціалу структурних деформацій і технологічної відсталості, спричинивши тим самим зміну соціокультурних установок населення, яка проявляється у переважанні у суб'єктів господарювання мотивів ефективного підприємця над мотивами власника, що стало причиною ще більшого згортання виробництва й поглиблення соціокультурних деформацій.

Для подальшого забезпечення перерозподілу майнових прав між різними суб'єктами господарювання потрібний інститут власності, подібний до інституту власності в західних демократіях. Цей інститут передбачає, що кожен із суб'єктів власності має чітко визначені права і право їх вільно передавати. Таким чином, постає проблема розподілу прав власності та забезпечення їх винятковості. Винятковість будь-якого права означає можливість виключення інших суб'єктів із процесу прийняття рішень щодо об'єкта власності та забезпечує розподіл владних і господарських функцій. Однак і сьогодні розвиток даного інституту не дає підстав розглядати економічну систему країни як по-справжньому ринкову, оскільки він відбувається у соціокультурному середовищі, в якому легітимність та винятковість прав власності не вважається суспільно значущими інститутами.

В умовах політичної нестабільності, існування інституту «влада — власність» держава знаходиться під впливом тих чи інших фінансових угруповань, які часто намагаються використати її владний ресурс для встановлення контролю над об'єктами власності через перехоплення окремих, або всіх правочинностей права власності у третіх осіб. З цією метою держава як суб'єкт, що встановлює право, завжди може ввести законодавство, яке в

тих чи інших випадках легалізує вилучення прав на активи у їх власників. Наприклад, можна обмежити можливості власника використовувати права власності шляхом використання окремими державними організаціями (відомствами) права встановлювати правила, які обмежують раніше специфіковані права власності.

Інституціональний розподіл праці об'єктивно висунув державу на роль виконавця функцій гаранта прав власності, додержання умов контрактів. Держава вважається найбільш універсальним виконавцем забезпечення прав і контрактів, якщо враховувати межі, в яких мають силу порівняльні переваги третьої сторони. Наприклад, професійні організації обмежуються лише певними сферами діяльності, регіональні — лише певною територією, що може бути лише частиною економічного простору, в якому здійснюються угоди.

За наявності в країні інституту «влада — власність» на перший план виходить проблема специфікації та захисту прав власності на ресурси й результати їх використання. В інституціональній теорії захист прав власності розглядається крізь призму захисту контрактів, оскільки саме їх укладання та виконання — це основа будь-якої підприємницької діяльності, передумова виникнення дієвих стимулів для ефективного використання ресурсів, отримання доходів тощо. Оскільки держава являє собою організацію, яка знаходиться в системі координат «влада — власність», виникає проблема управління поведінкою виконавця. Суть даної проблеми в тому, що інтереси поручителя не завжди збігаються з інтересами виконавця, а також у тому, що інформація розподілена асиметрично на користь виконавця. Розв'язання зазначеної проблеми в тому, щоб забезпечити формування адекватних очікувань поручителів у вторинних контрактах щодо гарантування прав і контрактів. Таким чином, виникає ланцюг взаємовідносин між поручителями та виконавцями, довжина якого прямо впливає на рівень трансакційних витрат, що формується в сфері гарантування дотримання первинних умов контрактів.

Захист права власності активу полягає в створенні умов для унеможливлення використання активу без дозволу власника іншими суб'єктами: фізичними та юридичними особами, державою в особі окремих відомств і установ, окремими державними службовцями тощо. Для захисту прав власності від кожного з можливих порушників можуть застосовуватись різні засоби та технології. Очевидно, що найбільш складна проблема — це захист права власності від недозволеного власником її використання державою. Якщо держава є гарантом права власності, виникає ризик

зловживання гарантом потенціалом насильства, що значною мірою є соціокультурною проблемою будь-якого суспільства. Загроза використання даного потенціалу є засобом вилучення ренти як умови виконання функцій щодо гарантування діяльності, яка пов'язана зі створенням багатства.

Більшість теоретичних моделей та емпіричних досліджень доводять, що інфорсмент господарських прав можна забезпечити лише за умови взаємної зацікавленості суб'єктів господарського процесу. Тільки у надзвичайних випадках вони апелюють безпосередньо до судово-правових установ, що пов'язано, передусім, зі значними витратами захисту свого подання в суді. Найбільш ефективним регулятором відносин між фірмами зазвичай вважаються спонтанні процеси самоорганізації, в основі яких знаходиться високий соціокультурний рівень розвитку суспільства. Ці процеси забезпечують поступове вдосконалення контрактних відносин, хоча подібний підхід реальний лише за умов розвинутої ринкової економіки.

Здавалося б, що незахищені права власності негативно впливають на економічне зростання й, відповідно, в кінцевому результаті зменшують доходи держави та владних еліт, природно було б очікувати спеціальних зусиль з їхнього боку, спрямованих на розвиток інститутів специфікації та захисту прав власності, особливо прав приватної власності, оскільки саме цей режим власності надає найбільш дієві стимули до ефективного використання ресурсів та економічного зростання. Утім практика майже всіх країн, що розвиваються, та країн з перехідними економіками не підтверджує подібного логічного висновку. Пояснюється це тим, що дане посилення не враховує витрат, необхідних для підвищення рівня захищеності прав власності (яких мають зазнавати держава та владні еліти), й не передбачає порівняння їх із витратами альтернативної «технології» збільшення доходів держави, яка ґрунтується на розмиванні та вилученні прав власності у громадян країни. Певний соціокультурний рівень суспільства дозволяє зменшувати трансакційні витрати захисту прав власності шляхом перекладання їх на державу, яка використовує владний ресурс на захист «своїх» політико-економічних угруповань.

Визначивши перед собою задачу розглянути взаємозалежність соціокультурних факторів і розвитку інституту власності ми підкреслюємо, що мова йде про ті сторони суспільного розвитку, які пов'язані між собою лише опосередковано. Очевидним є специфічний характер включення соціокультурних факторів у сукупність відносин власності. Останні несуть на собі глибокий відби-

ток соціокультурних зв'язків, оскільки деякі соціокультурні інститути надбудови в класичних теоретичних моделях виконують важливі функції регуляторів виробництва і проникають у структуру відносин власності.

Взаємовплив соціокультурних інститутів і інституту власності є складним тому, що в певних відношеннях соціокультурні процеси йдуть попереду економічного розвитку та створення сучасних економічних форм і визначають такий склад суспільних потреб, який не відповідає можливостям економіки. В інших відношеннях — соціокультурні інститути гальмують соціально-економічну модернізацію і створюють умови для появи інститутів на зразок інституту «влада — власність».

Таким чином, економічний розвиток зумовлений розвитком соціальних інститутів, а соціокультурна динаміка є важливим чинником економічного процесу. Хоча цей аспект потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Література

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М. Вебер; [пер. з нім. О. Погорілого]. — К.: Основи, 1994. — 261 с.
2. Грішнова О.А. Людський капітал: формування системи освіти і професійної підготовки: [монографія] / Грішнова О.А. — К.: Знання, 2001. — 254 с.
3. Каленюк І.С. Освіта в економічному вимірі: потенціал та механізм розвитку / Каленюк І.С. — К.: Т-во «Кадри», 2001. — 326 с.
4. Латов Ю.В. Действительно ли современной России не хватает социального капитала? (компаративистский анализ обобщенного личностного доверия) / Латов Ю.В. // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. — 2009. — № 37-1. — С. 177—184.
5. Петрушенко Ю.М. Формування інституту позитивної соціальної відповідальності / Петрушенко Ю.М., Дудкін О.В. // Научный труды ДонНТУ. Серия: экономическая. — 2009. — № 37-3. — С. 25—30.
6. Тарасевич В. Экуника: гипотезы и опыты [монографія] / В. Н. Тарасевич. — М.: ТЕИС, 2008. — 565 с.
7. Тютюнникова С.В. Актуализация духовной составляющей человеческого капитала в современных условиях / Тютюнникова С.В., Перепелица Н.В. // Социальная экономика. — 2005. — № 1. — С. 47—63.
8. Булеев Н.П. Управление транзакционными издержками в переходной экономике / Булеев Н.П. — Донецк: НАН Украины. Ин-т экономики промышленности, 2002. — 154 с.
9. Гордон М.В. Этноментальные институты как фактор экономического развития / Гордон М.В., Оленцевич Н.В. // Проблемы современной экономики и институциональная теория; [наук. ред. В.В. Дементьева, Р.М. Нурева] — Донецк: Дон НТУ, 2009. — С. 454—465].

10. Кіндзерський Ю. Інституціональні аспекти відтворення у контексті структурних трансформацій / Ю. Кіндзерський // Економіка України. — 2007. — № 1. — С. 4—11.

11. Плискевич Н. Система «власть — собственность» в современной России / Н. Плискевич // Вопросы экономики. — 2008. — № 5. — С. 119—126.

12. Пустовійт Р. Теоретичний аналіз процесу інституціоналізації в постсоціалістичних економіках / Р. Пустовійт // Економіка України. — 2008. — № 6. — С. 14—26.

13. Цирель С. «Власть — собственность» в трудах российских историков и экономистов / Цирель С.В. // Общественные науки и современность. — 2006. — № 3. — С. 119—122.

14. Дементьев В. Экономическая власть и институциональная теория / Дементьев В. // Вопросы экономики. — 2004. — № 3. — С. 50—65.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2010 р.

УДК 330.1

А. А. Ткач, д-р екон. наук, професор,
Мелітопольський інститут державного
та муніципального управління «КПУ»

ПРАВА ВЛАСНОСТІ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ЕФЕКТ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. Досліджуються можливості досягнення синергетичного ефекту у процесі інституціоналізації і специфікації системи прав власності як базисного інституту і умови трансформації економіки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Інституціоналізація, специфікація прав власності, синергетичний ефект.

Розвиток економіки України в значній мірі залежить від успішності і ефективності інституціоналізації прав власності, завершеності їх законодавчого закріплення, неформального визнання. Інституціоналізація і цивілізована специфікація прав власності, як базисного інституту сучасної економічної системи, може створити синергетичний ефект, що суттєво вплине на подальшу трансформацію суспільства.

Теорія прав власності, починаючи від Кодекса Наполеона, що став основою громадянських кодексів ряду європейських країн і був суттєво розвинутий у працях визначних економістів середини і другої половини ХХ століття, таких як Р. Коуз, А. Алчіян,